

ДЕПАРТМАНУ ЗА ИСТОРИЈУ и
НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

РЕЦЕНЗИЈА

Изузетна ми је част и задовољство да поднесем оцену рукописа *Игре око престола. Долазак на власт Константина X Дуке* доценткиње др Јасмине Шаранац Стаменковић.

Хронолошки оквир рукописа креће се од почетка владавине цара Исака Комнина (1057–1059) до краја владавине цара Константина X Дуке (1059–1067). Рукопис се састоји из пет поглавља (*Креатори византијске политике, Јесен у Цариграду 1059. године Константин X Дука – у Христа Бога верни цар Римљана, Државна политика царева Исака Комнина и Константина Дуке, Интриге под сенком престола*), Предговора, Закључка, Резимеа на енглеском језику, Прилога, Списка референци и Општег регистра.

Средином XI столећа Византијско царство било је у озбиљним невољама. На Балкану се суочавало с Узима, Печенезима и Куманима; у јужној Италији са Норманима и на источним границама Царства са Турцима Селџуцима. Насупрот тешкој спољнополитичкој ситуацији, интелектуални живот у Константинопољу је цветао. За време владавине царева Исака Комнина и Константина X Дуке, Михаилo Псел био је владарски саветодавац и прва личност византијског двора, која је умногоме усмеравала политику Царства.

Хронографија, историографско дело Михала Псела, једно од најзначајнијих дела целокупне византијске књижевности, јесте и најзначајнији извор на коме почива рукопис *Игре око престола. Долазак на власт Константина X Дуке*. Где год је било могуће, ауторка је упоређивала вести из владарске објаве коју је Псел саставио у име Константина X Дуке, Пселових писама и царских говора састављених за Исака Комнина, Константина X Дуку и друге чланове династија Дука и Комнин са информацијама из *Хронографије*.

Када је то потребно, указивала је на „спорна“ места, односно на различите или супротне тврдње у историјским исказима, те је успешно одговорила због чега је до тога долазило. У многим случајевима, сазнања из Пселових дела упоређивала је с подацима из историографских списа других византијских аутора нешто касније епохе. Реч је о списима Михаила Аталијата, Скиличиног настављача, Јована Зонаре и Нићифора Вријенија.

У првом поглављу *Креатори византијске политике* ауторка је увела читаоце у тему, описујући у главним цртама најбитније политичке интелектуалне прваке Царства друге половине XI stoleћа (патријархе Михаила Керуларија и Константина Лихуда; Михаила Псела, највећег византијског филозофа, политичара и ретора; царева Исака Комнина и Константина X Дуке, августа Екатерине Бугарске и Евдокије Макремволитисе; куропалата Јована Комнина и цезара Јована Дуке).

Поглавље *Јесен у Цариграду 1059. године* посвећено је околностима у којима је цар Исак Комнин абдицирао у корист Константина Дуке и узроцима за такав потез. Поред тога, приказане су реакције потенцијалних (заобиђених) Исакових наследника из дома Комнина по сазнању да је Дука преузео власт у држави

У поглављу *Константин X Дука – у Христа Бога верни цар Римљана* Шаранац Стаменковић је критичком анализом извора различитог жанра показала како су Ромеји позивањем на римско наслеђе, верујући да је њихов цар примио власт директно из Божијих руку, одржавали замисао о апсолутној моћи византијских царева у свету у XI веку. Ауторка је то изложила кроз четири теме (*Божјија промисао о доласку Константина Дуке на власт; Узбуркано море; Нови Мојсије и Богоугодни цар*).

Питања везана за државну политику царева Исака Комнина и Константина Дуке обрђена су у четвртом поглављу кроз њихове политичке програме; економске реформе, реформе у домену правосуђа; војну политику царева, као и њихов однос према Цркви и монаштву.

Пселова улога на цариградском двору, његов однос са члановима владарских породица Комнин и Дука, као и улоге двеју жена угледног порекла, владарских супруга и мајки, интригантних, амбициозних и ментално јаких царица Екатерине Бугарске и Евдокије Макремволитисе, обрађен је у целини под насловом *Интриге под сенком престола*.

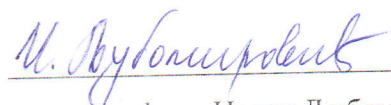
Рукопис *Игре око престола. Долазак на власт Константина X Дуке* зналачки показује како је однос византијских царева Исака Комнина и Константина Дуке, био

грађен, изражаван и подстицан. Рукопис нам открива који су то догађаји, карактерне особености и лични разлози довели до повезивања Константина Дуке и Михаила Псела, цара и филозофа, те зашто је Псел „окренуо леђа“ Исаку Комнину. У рукопису је разјашњено како су Пселова књижевна дела служила у политичке сврхе, промовисању византијских царева и утемељењу византијских династија, у конкретном случају владарске породице Дука. Указано је и објашњено то што Михаило Псел прећуткује о владавинама царева Исака Комнина и Константина Дуке.

Појмовно-теоријски оквир рукописа *Игре око престола. Долазак на власт Константина X Дуке* добро је постављен. Коришћена методологија је апсолутно у складу са историјском науком. Образложеност резултата и закључци рукописа су врло добри. Коришћена је најрелевантнија изворна грађа и литература. Квалитет и структура текста су јасни. Резиме на енглеском језику је врло коректно написан.

Из свега горенаведеног, топло препоручијем Научном већу Филозофског факултета у Нишу да **ОБЈАВИ** монографију колегинице Јасмине Шаранац Стаменковић.

С поштовањем,

проф. др Ирена Љубомировић

У Нишу, 6. децембра 2021.